

УДК 378.147.091

Лебедєва А. В.°

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Статтю присвячено актуальній проблемі використання інформаційних джерел у формуванні комунікативної компетенції студентів. Визначено особливості використання динамічних мультимедійних засобів при оволодінні студентами іншомовною комунікативною компетенцією.

Ключові слова: динамічні мультимедійні засоби, аудіювання, комунікативна компетенція, мовний бар'єр, студенти, освітньо-виховне середовище.

Статья посвящена актуальной проблеме использования информационных источников в формировании коммуникативной компетенции студентов. Определены особенности использования динамических мультимедийных средств при овладении студентами иноязычной коммуникативной компетенцией.

Ключевые слова: динамические мультимедийные средства, аудирование, коммуникативная компетенция, языковой барьер, студенты, образовательно-воспитательная среда

This article is devoted to the actual problem of the use of information sources in the formation of the communicative competence of students. The features of the use of dynamic media tools for students learning foreign language communicative competence.

Keywords: dynamic multimedia, listening, communicative competence, language barriers, students, educative environment.

Постановка проблеми. Об'єктивні потреби розвитку сучасного суспільства зумовили необхідність використання у вищих навчальних закладах системи інформаційно-комп'ютерних засобів як інструменту для впровадження інновацій у формуванні комунікативної компетенції майбутніх фахівців.

У Національній доктрині розвитку освіти України зазначено, що в нашій державі повинно забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості [5].

Одним із пріоритетних напрямів модернізації освіти в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів є застосування інформаційно-комунікативних технологій. Сучасний навчально-виховний процес вищої школи не можливо уявити без використання інформаційно-комунікаційних технологій, що уможлиблює здійснення особистісно-орієнтованої освіти, яка сприяє розвитку особистості, розкриттю її інтелектуального та духовного потенціалу. Актуальність статті зумовлена соціальним замовленням на підвищення рівня мовленнєвої компетенції студентів.

Аналіз останніх праць та досліджень науковців показав, що різні аспекти проблеми використання інформаційних джерел у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу привертають увагу фахівців різних спеціальностей. Учені обґрунтували зміст, сутність, цілі, завдання та проблеми

медіаосвіти (С. Винтерхофф-Шпурка, В. Возчиков, В. Савчук); використання інформаційних джерел у професійній підготовці майбутніх фахівців (Н. Рижих, О. Шипнягова, Н. Шубенко та ін); питання розвитку особистості засобами масової комунікації з метою формування культури спілкування, комунікативних здібностей, критичного мислення, вмінь повноцінного сприймання, інтерпретації, аналізу й оцінки текстів Інтер-ресурсів (О. Федоров, Н. Хлизова, Н. Шубенко та ін.) тощо. Накопичено значний досвід підготовки фахівців із застосуванням інноваційних технологій (І. Дичківська, О. Іваницький, І. Мороз, О. Савченко та ін.), інформаційних технологій та засобів масової комунікації (М. Жалдак, Ю. Машбиць, Л. Петльована та ін.), технологій медіаосвіти (Духаніна, Л. Іванова, Г. Онкович та ін.).

Проведені аналізи застосування інформаційних джерел у підготовці майбутніх фахівців, визначення їхньої сутності, змісту, основних компонентів, функцій, запропоновані методики та концепції впровадження їх у навчально-виховний процес вищої школи, безумовно, цінні для нашого дослідження. Проте питання використання інформаційних джерел у формуванні комунікативної компетенції студентів не було предметом спеціального вивчення.

До складу усної комунікативної діяльності входить і використовується в будь-якому усному спілкуванні, підпорядкованому виробничим, суспільним чи особистим потребам аудіювання як вид мовленнєвої діяльності, що є однією з найактуальніших тем у підготовці сучасного комунікативно компетентного фахівця. Термін «аудіювання» використовується в науковій літературі порівняно недавно. Він протиставлений терміну «слухання». Якщо «слухання» позначає акустичне сприйняття звукоряду, то поняття аудіювання включає процес сприйняття і розуміння усної мови. Проте аудіювання – складний вид мовленнєвої діяльності і часто викликає труднощі. Недооцінка аудіювання може вкрай негативно позначитися на мовній підготовці студентів. Несформованість аудитивних навичок часто є причиною порушення спілкування [6, с. 108].

Для вирішення даної проблеми при аудіюванні доцільно використовувати динамічні мультимедійні засоби, зокрема презентації, анімації, ігри, відеофільми, відеопрогравачі, мультимедіа-галереї, галереї, програвачі звукових файлів, інтернет-додатки тощо.

Звідси очевидна важливість і актуальність теми даного дослідження

Мета та завдання статті полягають у розкритті використання інформаційних джерел у формуванні комунікативної компетенції студентів та визначенні особливостей використання динамічних мультимедійних засобів при оволодінні іншомовною комунікативною компетенцією.

Для спілкування іноземною мовою потрібно навчитися не тільки говорити, але, перш за все, розуміти іншомовну мову на слух. При слуханні іншомовної мови доводиться підлаштовуватися під темп і своєрідний акцент мовця, його лексику і граматику. Аудіювання як процес сприйняття усної мови, що передбачає слухання, розуміння та інтерпретацію сприйнятої на слух інформації, для студентів залишається найбільш важким і найменш улюбленим аспектом оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією. Уміння розуміти в нових ситуаціях нові повідомлення, мову на слух, або аудіювати є цінним компонентом спілкування. Воно може використовуватися з метою вдосконалення вимови,

розвитку мовленнєвих умінь, оволодіння виразністю говоріння і читання, формування комунікативної компетенції.

Розрізняють такі види аудіювання: контактне та дистантне. При контактному слуханні аудіювання є складовою частиною усного інтерактивного спілкування. При дистантному, опосередкованому слуханні ця форма комунікації є самостійною формою мовного спілкування [1, с. 161].

При оволодінні навичками аудіювання студент спирається на свій альтернативний досвід і досить розвинені психологічні механізми. Сприйняття мови відбувається за допомогою слухового аналізатора, який приймає звукові знаки, що надходять до органів слуху.

Успішність аудіювання залежить від величини оперативної одиниці сприйняття. Чим більшими блоками йде мова, тим успішніше піде переробка укладеної в ній інформації. Сприймаючи мову, слухач перетворює її за допомогою мовнорухового аналізатора, роботи механізму внутрішнього промовлення. Сприйняті одиниці постійно звіряються завдяки механізму звірення-впізнавання з тими, які зберігаються в довготривалій пам'яті. Якщо слуховий слід міцний і активний, то впізнавання відбудеться. До повного розуміння веде робота механізму логічного розуміння, який здійснюється завдяки аналітично-синтетичної діяльності мозку, тобто розуміння відбувається в тому випадку, якщо розкриті всі зв'язки предметів, відображені в даному випадку.

До факторів, що визначає успішність сприйняття і розуміння мови на слух, відносять: темп мовних повідомлень; кількість передавального мовного повідомлення і тривалість його звучання; орієнтири і опори сприйняття; мотиваційний фактор.

Темп мовних повідомлень визначає не тільки швидкість і точність розуміння, а й ефективність запам'ятовування. Загальний темп промови складається з двох величин: кількості складів на хвилину і кількості мовних пауз. Темп залежить від важливості і новизни інформації. Більш важлива інформація повідомляється повільніше, другорядна – більш швидко.

Для успішного навчання аудіювання важливе значення має кількість передавального мовного повідомлення і тривалість його звучання. Кількість передавального повідомлення залежить від мовного досвіду слухача, від конкретної комунікативної задачі і від способу фіксації прослуханого. Для повторного слухання необхідне формулювання нового завдання, мобілізуючого увагу слухача на більш глибоке розуміння. У міру збільшення тривалості аудіотексту значно поліпшується його розуміння, однак разом з тим істотно ускладнюється подальший переказ прослуханого. Що стосується обсягу мовних повідомлень, то обсяг тексту до трьох хвилин прийнято вважати оптимальним, оскільки він не перевищує можливості студентів в утриманні інформації, сприяє розвитку прогнозування і є достатнім для визначення точності і глибини розуміння.

Також успішність слухання залежить багато в чому від того, на який час орієнтуються студенти, чи є в їх розпорядженні необхідні підказки й опори. Контактна мова має велику кількість орієнтирів і опор. Опорами можуть служити міміка, жести мовця, візуально-образотворча і вербальна наочність.

Залежно від цільової установки, попереднього аудіювання сприйняття проходить або пасивно, або носить активний характер. В останньому випадку слухач зможе швидше включитись у «пошукову діяльність», успішно висувати гіпотези, перевіряти їх і коригувати, краще запам'ятати логіку і послідовність викладу.

Поліпшення результатів сприйняття можливо за рахунок мотиваційного фактора, що робить позитивний вплив на працездатність студентів і на діяльність їх пам'яті. Вміле поєднання індивідуальної, фронтальної і групової роботи, різноманітні і цікаві форми контролю, коментування успіхів із зазначенням помітного поліпшення у сприйнятті на слух окремих студентів сприятиме активізації розумової діяльності, підвищенню інтересу до роботи, особистої та колективної відповідальності, цінним аспектом оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією.

Важко сприймати на слух і утримувати послідовність викладу при установці на одночасне виконання операцій розрізнення, угруповання, виділення. У даному випадку виступає фактор, що свідчить про обмеженість обсягу уваги, про складнощі, а іноді і неможливості утримати в полі уваги кілька об'єктів.

Психологічні труднощі сприйняття механічної промови полягають у відсутності зорових опор, тобто в тому, що слухач не бачить мовця, його міміки, жестів. У процесі оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією нерідко виникає проблема мовного бар'єру. Студенти іноді соромляться говорити, боячись зробити помилки. Навіть у сприятливій психологічній обстановці вони відчувають дискомфорт. Динамічні мультимедійні засоби, що припускають різноманітний звукозапис завдання, створюють менш стресову обстановку. Кожен студент індивідуально має можливість записати свою промову, прослухати і порівняти з автентичною промовою. Такий вид роботи знімає психологічні труднощі говоріння, розвиває навички розмовної мови, фонетичний навик і медіанавики без травми психіки студента. Можна стверджувати, що саме тому, в першу чергу, повинні застосовуватися динамічні мультимедійні засоби іншомовного аудіювання, оскільки вони роблять інформацію наочною, більш насиченою, такою, що запам'ятовується. Отже, вочевидь необхідність їх використання студентами для підвищення ефективності оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією.

Розглянемо деякі особливості використання динамічних мультимедійних засобів в оволодінні студентами іншомовною комунікативною компетенцією.

Процес сприйняття мови на слух відрізняється активним цілеспрямованим характером, пов'язаним з виконанням складної мисленнєво-мнемічної діяльності, успішності протікання якої сприяє високий ступінь концентрації уваги [3].

Спостерігається висока мотивація студентів до оволодіння іноземними мовами при використанні динамічних мультимедійних засобів, які дають різноманітність форм навчання від прослуховування аудіозаписів та перегляду відео до роботи з комп'ютерними програмами. Завдяки їх використанню окреслений процес стає цікавим, легким, а внаслідок цього і результативним.

Динамічні мультимедійні засоби – інтерактивні засоби, що дозволяють одночасно проводити операції з нерухомими зображеннями, відеофільмами, анімованими графічними образами, текстом, мовним і звуковим супроводом.

Динамічні мультимедійні засоби за рахунок одночасного впливу графічної, звукової, фото і відео інформації володіють великим емоційним зарядом і активно включаються в освіту. Засоби інформатизації, засновані на мультимедіа, здатні істотно підвищити ефективність оволодіння студентами іншомовною комунікативною компетенцією, вибудувувати свою стратегію медіаосвітньої діяльності [2].

Використання динамічних мультимедійних засобів, завдяки наявності ілюстрацій, таблиць і схем, що супроводжуються елементами анімації і звуковим супроводом, полегшує сприйняття досліджуваного матеріалу, сприяє його розумінню і запам'ятовуванню, дає більш яскраве і ємне уявлення про предмети, явища, ситуації, стимулюючи пізнавальну активність студентів.

Технологічні можливості динамічних мультимедійних засобів великі, оскільки вони дозволяють організувати різноманітну мовленнєву діяльність студентів, значно підвищують ефективність і мотивацію оволодіння студентами іншомовною комунікативною компетенцією. Використання динамічних мультимедійних засобів дозволяє створити комунікативний освітньо-виховний простір, розвинути інтерес до вивчення мов, створити умови, максимально наближені до реально мовного спілкування на іноземній мові за відсутності природного мовного середовища. Візуально-образотворча опора важлива не тільки для смислового розуміння, а й для подальшої передачі змісту. Вона розвантажує пам'ять, сприяє сегментуванню мовного потоку, поліпшує точність і повноту розуміння, оскільки «пропускна здатність» слухового аналізатора в багато разів менше зорового [2].

Визначаємо такі основні шляхи використання динамічних мультимедійних засобів в оволодінні студентами іншомовною комунікативною компетенцією: використання вже готових програмних продуктів з вивчення іноземної мови, що поставляються переважно на компакт-дисках; застосування програмних продуктів, що створюються безпосередньо викладачами (або викладачами спільно зі студентами); використання ресурсів мережі Інтернет.

Існуючі сьогодні програмні продукти на компакт-дисках дозволяють виводити на екран комп'ютера інформацію у вигляді тексту, звуку, відеозображення, ігор. Оволодіння студентами іншомовною комунікативною компетенцією з використанням таких динамічних мультимедійних засобів відрізняються своєю різноманітністю, ефективністю, підвищеним інтересом студентів до іноземної мови. Розмаїття тем та видів діяльності, барвистість, захопливість і доступність комп'ютерних завдань розвивають і підтримують величезний інтерес до іншомовної мовленнєвої діяльності.

Студенти найчастіше виступають як користувачі динамічних мультимедійних засобів. Однак практика показує, що з кожним роком все більша кількість їх не може залишитися осторонь від розробки різних електронних версій. З огляду на інтереси і можливості окремих студентів створювані ними Інтернет-продукти, якими вони здебільшого активно обмінюються між собою, дозволяють коригувати індивідуальні та спільні проекти, викликаючи інтерес до науково-пошукової діяльності.

Динамічні мультимедійні засоби забезпечують користувачу різноманітні форми взаємодії з інформацією: управління (послідовністю демонстрації,

швидкістю протікання процесів); отримання додаткової інформації (у вигляді підказок, спливаючих в різних точках екрану); діалог (всередині інформації організують перевірочні питання і контрольні тести).

Психологи відзначають позитивний вплив динамічних мультимедійних засобів на розвиток розумових процесів людини: пам'яті, уваги, уяви, сприйняття, а також логічного мислення і творчого потенціалу [7, с. 283]. Динамічні мультимедійні засоби відкривають великий простір для особистісної реалізації і духовного розвитку. На відміну від поширених словесних методів засвоєння інформації, динамічні мультимедійні засоби дають можливість одночасного впливу на кілька органів чуття людини (зір, слух, дотик), передачі інформації в різноманітних відчуттях, впливу на довгострокову пам'ять, а внаслідок цього міцне засвоєння нових знань [7, с. 283]. Чим більше розумових зусиль ми докладаємо для того, щоб правильно організувати інформацію, дати їй цілісну, осмислену (що виражається в невеликому наборі смислів) структуру, тим вона краще зберігається [8].

Використання динамічних мультимедійних засобів уможлиблює поліпшення якості оволодіння студентами іншомовною комунікативною компетенцією, що може бути пов'язано головним чином з подвійним кодуванням інформації, котра забезпечує взаємодію двох аналізаторів - слухового і зорового. Існує думка, що використання динамічних мультимедійних засобів є найбільш ефективним, коли різні носії інформації підтримують один одного [9].

Використання динамічних мультимедійних засобів дозволяє створити приємну атмосферу, яка в свою чергу і повинна створити той психологічний настрій, без якого неможлива ніяка плідна робота над оволодінням студентами іншомовною комунікативною компетенцією.

Для формування мовленнєвої іншомовної комунікативної фахової компетенції на основі науково-професійної термінології найбільш доцільним є використання текстів зі спеціальності. «Невеликих за обсягом, доступних за змістом, насичених словами, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, характерними для мови спеціальності. Тільки на рівні тексту професійні терміни постають як цілісна комунікативна система, придатна для використання в певних робочих ситуаціях, а не як сукупність розпорошених лексем та синтагм» [4, с. 58]

Порівняльний аналіз результатів дослідження показав, що сформованість комунікативної компетенції студентів з високим рівнем мотиваційного критерію застосування інформаційних технологій в експериментальній групі зростає на 24,3 %; діяльнісно-практичного критерію – на 25,7 %, креативного критерію – на 31,4 %. Кількість респондентів з низьким рівнем мотиваційного критерію скоротилася до 8,9 %; діяльнісно-практичного критерію – до 14,9 %, креативного критерію – до 16,1 %.

Отримані дані формувального експерименту свідчать, що завдяки використанню інформаційних джерел студенти значно підвищили рівень наукоємних різнобічних знань, набули навичок самостійно і критично сприймати, оцінювати, розуміти, аналізувати, синтезувати інформацію; розуміти прихований смисл соціальних, економічних, політичних та культурних медіатекстів; аналізувати й коригувати свою медіадіяльність, самостійно здобувати знання за

допомогою та на матеріалі медіа; навчилися основних прийомів створення якісної продукції медіа тощо.

Висновки. Вимоги сучасності та роботодавців до професійних і особистісних якостей фахівця, необхідність сформованості його комунікативної компетенції, особливості розвитку інформаційного суспільства, розвитку медіакультури студента як важливого та необхідного фактору його інформаційного, інтелектуального і культурного розвитку актуалізували проблему дослідження.

Складність і багатоплановість досліджуваної проблеми зумовлена специфікою процесу формування комунікативної компетенції студентів. Формування комунікативної компетенції студентів з використанням інформаційних технологій простежує тенденції дедалі зростаючої експансії динамічних мультимедійних засобів в навчально-виховний процес; порівнює прогностичні очікування, задекларовані на початкових етапах комп'ютеризації, із результатами й перспективним використанням інформаційних технологій у формуванні комунікативної компетенції студентів у вищому навчальному закладі.

Доведено, що впровадження інформаційних джерел у формуванні комунікативної компетенції студентів істотно впливає на зміст, організаційні форми й методи підготовки майбутнього фахівця. Використання різноманітних можливостей інформаційно-комунікативних технологій в організації навчально-виховного процесу вищої школи сприяє стимулюванню інтересу до культурно-освітнього середовища, до отримання студентами нових знань; активізує розумову діяльність і ефективність виховання тих чи інших якостей особистості завдяки інтерактивності; надає можливості: моделювати і візуалізувати процеси, явища (складні для демонстрації в реальності, але необхідні для створення повноцінного зорового ряду), індивідуалізувати виховання; можливість ефективної самостійної роботи студентів у пошуку матеріалів, опублікованих на сторінках Інтернет сайтів; знайти відповіді на проблемні питання та створює тахі-майданчик для розвитку креативних здібностей, формування загальної та інформаційної культури, комунікативної компетенції, якою має володіти кожен сучасний фахівець.

Список використаних джерел

1. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам DOC / Н. Д. Гальскова. – М. : Айрис Пресс, 2004. — 240 с.
2. Духаніна Н. М. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Наталія Мар'янівна Духаніна ; Ін-т вищої освіти НАПН України. – Київ, 2011. – 23 с.
3. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения : учебное пособие / Т. Р. Кияк. – К. : УМКВО, 1989. – 103 с.
4. Ляшук Н. А. Проблеми формування фахової мовної компетентності студента вищого технічного закладу південного регіону України / Н. А. Ляшук // Вісник Сев НТУ : зб. наук. праць. – Севастополь : Вид-во Сев НТУ, 2010. – Вип. 104. – С. 56–59. – (Сер. : «Прикладні питання педагогіки») [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sevntu.com.ua/jspui/bitstream/123456789/2143/1/104-11.pdf>
5. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4.
6. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. — М. : Просвещение, 1991. – 287 с.

7. Хлызова Н. Ю. Мультимедиа и их возможности в организации процесса обучения студентов английскому языку / Н. Ю. Хлызова // Педагогическая теория, эксперимент, практика / Ред. Т. А. Стефановская. – Иркутск : Изд-во Иркут. ин-та повыш. квалиф. работ. образования, 2008. – С. 275-286.

8. <http://refbaza.com.ua/ref-3845-3.html>

9. http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VChdpu/ped/2012_100/Znanet.pdf

Отримано 20.04.2013 р.

УДК: 373.3(477)"1958-1991"

Нечипоренко К.П. °

Київський університет імені Бориса Грінченка, викладач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ У ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ УКРАЇНИ У ПЕРІОД З 1958 ПО 1991 РІК

У статті охарактеризовано історичні контексти розвитку інтелектуально-творчих умінь молодших школярів в Україні з 1958 по 1991 рік.

Ключові слова: інтелектуальні уміння, творчі уміння, інтелектуально-творчі уміння молодших школярів, розвивальне навчання.

В статье охарактеризовано исторические контексты развития интеллектуально-творческих умений младших школьников в Украине с 1958 по 1991 год.

Ключевые слова: интеллектуальные умения, творческие умения, интеллектуально-творческие умения, развивающее обучение.

The article characterizes the historical context of the intellectual and creative skills of primary school children in Ukraine from 1958 to 1991.

Key words: intellectual skills, creative skills, intellectual and creative skills development training.

Актуальність дослідження. Впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти зумовлює створення інформаційного та методичного забезпечення навчально-виховного процесу, спрямованого на формування в учнів надпредметних, загальнопредметних та спеціально-предметних компетентностей.

Важливою складовою всіх вище названих компетентностей є, на нашу думку, інтелектуально-творчі уміння, розвиток яких дозволить молодшому школяру у подальшому житті успішно вирішувати завдання різної складності як у старшій школі, так і у дорослому житті.

Як показав аналіз наукових праць, поняття «інтелектуально-творчі уміння» було визначено не так давно і воно являється синтезом інтелектуальних та творчих умінь. Отже, для розуміння сутності цього поняття, важливими є дослідження вчених саме інтелектуальних та творчих умінь.

Узагальнюючи класифікації інтелектуальних і творчих умінь, ми пропонуємо до інтелектуальних умінь відносити: уміння визначати, аналізувати, порівнювати, синтезувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, конкретизувати, систематизувати, класифікувати, доводити, обґрунтовувати, узагальнювати.